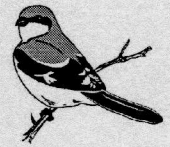
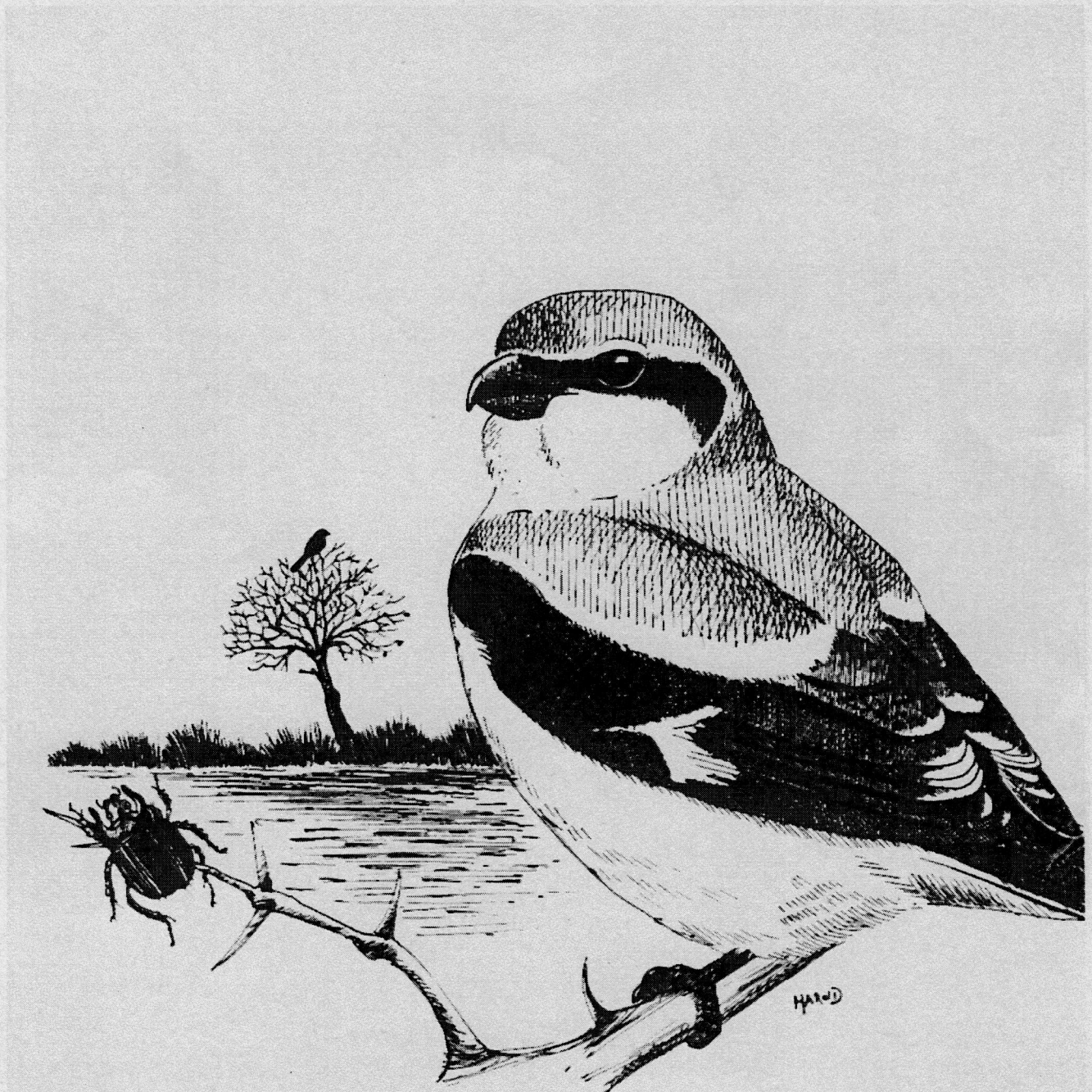

Blauwe Klauwier

Periodiek van Vogelwerkgroep De Kempen jaargang 30 nr. 2

De Blauwe Klauwier is een uitgave van Vogelwerkgroep De Kempen

Redactie

Jan Wouters (eindredacteur)
De Braken 11
5541 AC Reusel
Wim Deebe
Boekweitstraat 24
5503 XR Veldhoven
Robert Kastelijn (fotograaf)
Reinoutlaan 352
5665 AJ Geldrop

Telefoon 049 7642391
E-mail janenmargo@chello.nl

Telefoon: 040 2540797
E-mail: wimdeeben@hetnet.nl

Telefoon 040 2852899
E-mail: r.j.kastelijn@hetnet.nl

Redactie-adres

Jan Wouters (eindredacteur)
De Braken 11
5541 AC Reusel

Telefoon 049 7642391
E-mail janenmargo@chello.nl

Vogelwerkgroep De Kempen

Vogelwerkgroep De Kempen beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de in het wild levende vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin; voorlichting; educatie en beheerswerkzaamheden.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap kan men verkrijgen door zich te wenden tot het secretariaat van Vogelwerkgroep De Kempen. Het lidmaatschap start met een proeflidmaatschap van drie maanden.
De contributie voor 2003 bedraagt € 30,- per jaar.
Gezinsleden betalen € 15,-.
Studenten en 65-plussers betalen € 25,-.

Donateurs die de vogelwerkgroep willen steunen zijn van harte welkom. Bij een donatie van € 15,- of meer, krijgt met het clubblad een jaar lang toegezonden.

Betaling van contributie of donatie kan geschieden door storting op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep De Kempen, onder vermelding van contributie of donatie.

Secretariaat/Postadres

Vogelwerkgroep De Kempen
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven

E-mail

vwgkempen@hetnet.nl

Homepage

www.homepages.hetnet.nl/~vwgdekempen

© Copyright 2004

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Perikelen rond de waarneming van een Grauwe Kiekendief

Robert Kastelijn

Bijzonder Waarneming op de Stabrechtse Heide.

Dinsdagavond, 6 mei 2003 maakte ik, samen met mijn vader Jan, mijn normale rondje over de Stabrechtse Heide. Het was somber weer, zwaar bewolkt en er stond een flinke wind. Om ca. 19.15 uur kwamen we bij het Wasven aan en zagen op enige afstand al een kiekendief rondvliegen ten zuidwesten van het Wasven. Foto 1 en 2.

Enige kenmerken die op afstand met de gewone verrekijker opvielen waren de witte stuit, donkere armpennen (aan de onderzijde) en een rossig/gele gloed over het lijf.

uitrusting op en heb een tiental foto's geschoten. Ik probeerde het koppatroon en een geopende vleugel op de

foto te krijgen. Na 20 à 25 minuten verdween de vogel in noordoostelijke richting.

Na het fotograferen hebben we ter plekke de foto's teruggekeken en er de gids eens naast gehouden. Wat opviel was het feit dat op alle foto's slechts vier handpennen te zien waren.

Dit zou dus inderdaad duiden op een Grauwe Kiekendief, daar het aantal handpennen volgens mij diagnostisch is voor kiekendieven

Foto 1

Foto : Robert Kastelijn

Foto 2

Foto : Robert Kastelijn

Onze eerste gedachte was natuurlijk een ringstaart kiekendief en vanwege de forse afmetingen en de toch wat trage bewegingen waarmee de vogel z'n jachtvlucht uitvoerde, mogelijk een Blauwe. Toen de vogel echter wat dichterbij kwam viel ons ineens het koppatroon op en kwam Grauwe Kiekendief als mogelijke soort naar voren. Terwijl de vogel op ruim 100 m. afstand wat bleef jagen zette ik snel mijn foto-

Toen we eens verder gingen kijken naar o.a. het koppatroon, viel ons op dat de vogel achter de donkere oorvlek nog een lichte nekband leek te hebben met daarachter weer een donkere nekband/schouderband. Foto 3 en 4.

Nu staan in de ANWB-vogelgids op pagina 87 naast de twee soorten die normaal gesproken in aanmerking zouden komen, de Blauwe- en de Grauwe Kiekendief, ook een derde soort;

de Steppekiekendief.

Naarmate we de foto's nog eens wat beter gingen bekijken, viel me ook op dat op sommige foto's de binnenste handpennen lichte toppen leken te hebben. Zie foto 3. Langzamerhand werden we toch wat zenuwachtig, omdat dit inmiddels al drie kenmerken waren die ook op een vrouw Steppekiekendief zouden kunnen duiden:

1. Forse afmeting en Blauwe Kiekendief-achtige indruk.
2. Duidelijk kop/nekpatroon met lichte band achter de donkere oorvlek en een soort van donkere "boa" daar weer achter.
3. Licht lijkende binnenste handpentoppen.

Foto 3

Foto : Robert Kastelijn

Omdat we nog niet veel vrouwtjes Grauwe Kiekendieven (en al helemaal nooit Steppekiekendieven) hadden gezien, besloot ik om een kennis te bellen en om advies te vragen over wat nu diagnostisch is als veldkenmerk bij keuze tussen Grauwe- en Steppekiekendief. Opvallend genoeg werden de drie bovenstaande kenmerken opgenoemd, met daarbij natuurlijk de vier "vingers". Hij had op dat moment helaas geen verdere documentatie voorhanden waardoor eventueel andere kenmerken nog onderbelicht bleven.

Op verzoek van mijn kennis heb ik de foto's die goed genoeg waren naar hem gemaild en kreeg ik al spoedig een telefoontje van hem dat dit toch wel een typisch beest was, dat zeker kenmerken richting Steppekiekendief vertoonde.

Het enige minpunt voor Steppekiekendief dat wij zelf konden ontdekken was dat het lijf (dus niet alleen de bovenborst) gestreept was. In de inmiddels geraadpleegde boeken werd echter gezegd dat onvolwassen vrouwtjes (van beide soorten) in het eerste voorjaar kenmerken van zowel juveniel als adult kleeft kunnen hebben en dat e.e.a. de determinatie nog eens extra bemoeilijkt. Voor ons was de kans op Steppekiekendief dus nog niet uitgesloten. We besloten om de foto's als Grauwe Kiekendief,

Foto 4

Foto : Robert Kastelijn

met daarbij de vermelding, "mogelijk Steppekiekendief" door te geven aan Tom Heijnen (voor op de website), zodat liefhebbers de volgende dag nog eens een poging konden gaan wagen. Dit werd door een aantal gealarmeerde kennissen gedaan en de vogel werd op 7 mei om ca 10.00 uur nog gezien, echter op een dusdanig grote afstand dat kenmerken niet echt goed zichtbaar waren. De vogel kon echter gemakkelijk ontdekt worden omdat aan de rechtersvleugel p9 geruid (of omgeknakt) was. Zie foto 3.

Vrij snel nadat de foto's op de website van "Vogels in de Kempen" verscheen kreeg ik al een reactie die een verrassende wending gaf aan de hele zaak. Het was een reactie van Rudy Offereins. Hij gaf als belangrijkste kenmerk aan dat het ruistadium waarin de vogel verkeerde voor een Steppekiekendief niet zou kloppen. Hij zegt: "Ik denk dat het een tweede kalenderjaar Grauwe Kiekendief is. Gevlekte kraag (solide donker bij Steppe) en donkere achterrand van de handpennen (moeilijk te zien). Één handpen wordt al vervangen en meerdere armpennen. Ook is de borst sterk gevlekt als gevolg van rui. De Steppekiekendief vliegt nog tot in mei met eerste generatie veren rond (in ieder geval de hand- en armpennen). Hooguit worden door de Steppekiekendief enkele borstveren geruid, met 'n vlekkerig kraagje."

goed kent en o.a. deze kiekendieven ook (i.v.m. ringen) in de hand heeft gehad. Ik stuurde hem de foto's en deed daarbij ook nog een wat mindere foto van een gespreide staart. Deze kwam voor zijn verhaal (als determinatiekenmerk) ook nog goed van pas. Foto 5 en 6.

Het volgende verhaal kreeg ik terug: "In tegenstelling tot verreweg de meeste Steppe, ruien Grauwe Kiekendieven veelal een variabele hoeveelheid lichaamsveren en staartpennen. Juvenile Steppekiekendieven daarentegen zijn in het voorjaar overwegend juveniel. De vogel op de foto's heeft de twee centrale staartpennen, onderdelen en (een gedeelte) van de kop geruid. De verse, geruide staartpennen zijn aanzienlijk langer dan de oude. Zie foto 5. Aangezien goed te zien is dat deze gebandeerd zijn, is vast te stellen dat het

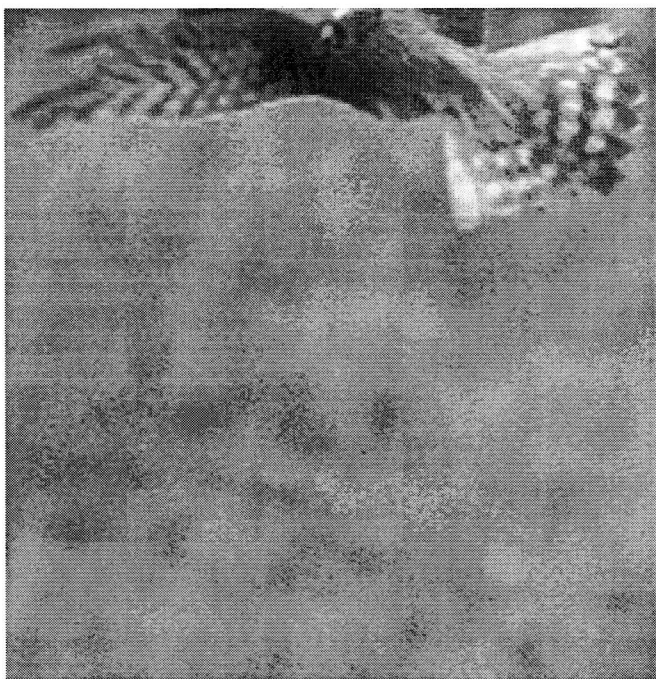

Foto 5

Foto: Robert Kaste-

Foto 6

Foto : Robert Kastelijm

Rui scheen dus een belangrijk kenmerk te zijn en hier hadden wij niet naar gekeken. De Steppekiekendief begon dus langzaam terrein te verliezen aan de Grauwe Kiekendief. Nadat ook mijn kennis bovenstaande reactie had gelezen, besloot hij om mij eens contact op te laten nemen met een kennis van hem, Arend Wasink, die alle kleden van Steppekiekendieven zeer

een vrouw is. Mannen zouden immers grijze nieuwe centrale staartpennen moeten hebben. Als Steppe de onderdelen (borst en buik) al geruid zou hebben, wat gezien mijn eerdere opmerking onwaarschijnlijk is, zou de tekening op de onderdelen anders moeten zijn. Bij Steppe is er een concentratie van strepen op de borst en veel fijnere strepen op de bovenbuik.

Bij Grauwe loopt de grovere streping gewoon door op de buik, hetgeen ook bij de vogel op de foto's te zien is.

Het koppatroon past goed op Grauwe en niet op Steppe. De oor/wangvlek sluit niet aan op de snavelbasis, de nekband loopt niet door in de wenkbrauwstreep en er is te veel wit rond (vooral onder) het oog voor Steppe.

Op de foto drie is redelijk te zien dat de donkere achterrand van de ondervleugel doorloopt op de hand. Dit is een goed kenmerk voor Grauwe en past niet op Steppe. P10 (de buitenste handpen) is vrijwel gelijk aan of zelfs iets langer dan P6. Dit past niet op Steppe en goed op Grauwe. Bij Steppe valt P10 tussen P5/P6. Dit is een kenmerk dat bij actief vliegende vogels moeilijk is te gebruiken, maar bij recht boven je zwevende vogels of op goede foto's heel bruikbaar is. De nogal fijne bandering die zich vooral op de basis van de handpennen bevindt, past beter op Grauwe dan op Steppe. Bij Steppe zou je een lichte basis aan de handpennen moeten zien, vaak een soort 'boomerang' vormend op de ondervleugel, in contrast met het donkere vleugelgewricht (carpal joint)."

Na bovenstaand verhaal is voor mij duidelijk dat het hier een eerste zomer vrouw Grauwe Kiekendief betreft.

Hoe moeilijk determinatie kan zijn van soortgelijke ringstaart Grauwe Kiekendieven in het voorjaar bleek kort nadat dit exemplaar gezien was. Op 11 juni 2003 werd op het Deelensche Veld op de Hoge Veluwe een ringstaart kiekendief ontdekt die tot na de laatste datum van waarneming (21 juni) als Steppekiekendief werd betiteld (ook door zéér gerenommeerde waarnemers. Pas na raadplegen van drie grootheden op roofvogelgebied, te weten Klaus Malling Olsen, Andrea Corso en Dick Forsman, bleek de vogel toch als Grauwe Kiekendief door het leven te moeten.

Dit tot grote teleurstelling van vele twitchers (soortenjagers).

Nu had deze vogel zéér brede vleugels (wat determinatie nog eens extra bemoeilijkt), maar onderkend werd dat dergelijke "pitfalls" (valkuilen) slechts summier beschreven zijn, zelfs in recente

documentatie. Naar aanleiding van dit geval is zelfs door het CDNA besloten dat mogelijk alle voorjaarswaarnemingen van vrouwtjes-type Steppekiekendieven tot nu toe nagegaan zullen moeten worden.

Tot slot: let dus vooral op rui-stadium (indien mogelijk), en ben voorzichtig met voorbijvliegende of overtrekkende vogels. Foto's kunnen mogelijk een uitkomst bieden doordat je dan thuis misschien wat rustiger naar rui- en kleedkenmerken kunt kijken. Voor geïnteresseerden in dit onderwerp kan ik Dutch Birding Volume 17 no.2 uit 1995 aanbevelen. Hier staat een engstalig artikel in dat veel aspecten van vrouw- en juvenielkleden bij deze kiekendievensoorten behandelt. Tevens worden beide soorten in "Raptors of Europe and the Middle East" van Dick Forsman uitvoerig besproken.

Inventarisatie Golfbaan Welschap 2003

Wil de Veer

Inventarisatie Golfbaan Welschap 2003.

Inleiding

Evenals in 2002 is besloten om ook in het jaar 2003 een vogelkartering te maken van Golfbaan Welschap, gelegen aan de Welschapsdijk te Eindhoven.

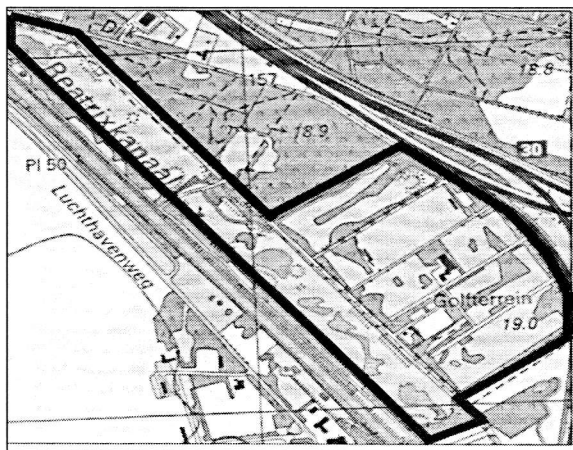
Het betreft de periode 1 januari 2003 tot en met 15 december 2003.

De inventarisatie is uitgevoerd voor alle voorkomende vogels, zowel broedend, pleisterend en/of voedsel zoekend.

De broedvogelmonitoring is uitgevoerd volgens de methode van de heer A.J. van Dijk, 'Broedvogels inventariseren in proefvlakken', SOVON, Beek-Ubbergen, 1996.

Bij de inventarisatie is uitgegaan van de vraag:

1. Welke vogels broeden in het gebied en hoe veel zijn dit er van iedere soort?
2. Waar bevinden zich de territoria van de broedvogels?
3. Welke soorten maken daarbij gebruik van een nestkast?
4. Welke soorten komen er regelmatig voor als niet-broedvogel?
5. Welke soorten komen er sporadisch voor als niet-broedvogel?

Het gebied

Het onderzochte gebied is gelegen in atlasblok 5144-13 en heeft een oppervlakte van 49 hectare, verdeeld over twee stukken van 28 en 21 ha, gelegen in het noordwesten van Eindhoven, tussen de autosnelweg A-2 en het Beatrixkanaal, ter hoogte van de wijk Meerhoven. Het terrein is gescheiden door een weg en een fietspad. Als golfbaan is het gebied in ontwikkeling sinds 1985 en in april 1986 was het terrein speelklaar.

Om duidelijke grenzen van het gebied te kunnen bepalen is bij het inventariseren als grens de af-rastering van het terrein genomen (hekwerk, draad).

Opgemerkt dient te worden dat vooral het westelijk gedeelte, grenzend aan het fietspad langs het Beatrixkanaal, een smalle strook bos en struiken bevat die vogelrijk is.

Langs de gehele oostzijde loopt de parallelweg van de autosnelweg A-2. Het belendende bosperceel aan de noordoostzijde is tegenwoordig arm aan broedvogels, in tegenstelling tot vroeger. De zuidoostzijde van het gebied grenst aan een volkstuinencomplex.

Voor meer informatie over het gebied verwijs ik naar het verslag van 2002. Beide complete verslagen liggen ter inzage bij de vogelwerkgroep.

Algemene informatie

Gezien de werkzaamheden die nu al uitgevoerd worden aan de autosnelweg zal het terrein een verandering ondergaan in verband met uitbreiding van deze snelweg. Concrete gegevens hierover ontbreken op dit moment, maar men verwacht in 2006 te starten met de aanleg van een zogenaamde 'fly over', waarvoor Rijkswaterstaat een gedeelte van de golfbaan nodig heeft.

Nog niet duidelijk is welk gedeelte van de omliggende bebossing ter compensatie aan de golfbaan

is de aanwezigheid op de golfbaan en omliggende gebieden van enkele bijzondere amfibieën, waaronder de Kamsalamander.

De Kamsalamander is een zeldzame soort en zowel de soort als haar leefgebied staat vermeld als streng beschermd in de Europese Habitatrichtlijn. In een rapport uitgevoerd in opdracht van Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat en uitgebracht in augustus 2001 wordt de aanwezigheid van grote aantallen volwassen Kamsalamanders op het complex bevestigd.

In de maand juli is er een vleermuiskast opgehangen, omdat er diverse soorten vleermuizen werden waargenomen. Op woensdag 17 september is er 's avonds een inventarisatie uitgevoerd onder leiding van de heer L. Klok. Er werd gebruik gemaakt van twee zogenaamde 'batdetectors'. Er zijn zes verschillende soorten vleermuizen aangetroffen: Watervleermuis; Laatvlieger; Dwergvleermuis; Rosse Vleermuis; Ruyge Dwergvleermuis en de zeldzame Franjestaart. Naar aanleiding van de resultaten is besloten om in januari 2004 nog enkele kasten op te hangen. Diverse spelers hebben melding gedaan van de aanwezigheid van een vos op het complex. De 'Greenkeepers' en ikzelf hebben dit niet kunnen constateren. Wel hebben wij op verschillende plaatsen uitwerpselen van een vos aangetroffen, waardoor de aanwezigheid dus wordt bevestigd. Ook is er in het voor- en najaar melding gemaakt van een Roerdomp. Dit is helaas niet door mij bevestigd kunnen worden, ondanks diverse malen posten.

Inventarisatie en methodiek

Het veldwerk en de verslaglegging zijn uitgevoerd door Wil de Veer.

De gegevens voor de inventarisatie zijn verkregen door zeer regelmatige bezoeken op diverse tijdstippen van de dag, alsmede door het participeren in het nestkastonderzoek. Dit laatste in samenwerking met twee oud-leden van de vogelwerkgroep, de heren M. Bozuwa en P. Janssen, en verder M. van den Berk, T. Driessen, A. van den Hout en M. D'Achard van Enschut.

Gezien de afmeting, indeling en begaanbaarheid van het terrein is het geen probleem om in één ochtend het gehele gebied te karteren. Er is bij de inventarisatie uitgegaan van de SOVON-methodiek BMP Algemene soorten. Dit jaar is er bij het inventariseren medewerking verleend door mevrouw E. de Veer-Bax.

Methode

Alle soorten zijn gekarteerd. Per soort, die als broedvogel werd aangetroffen, werd uit de verzamelde gegevens het territorium gegeneerd. De vogels die gebruik hebben gemaakt van de nestkasten zijn alle meegeteld bij de territoria. De kartering is te voet uitgevoerd. Daarbij werd rekening gehouden met de maximale afstand waarover vogels gehoord kunnen worden. Alle relevante waarnemingen zijn verzameld op dagkaarten en later uitgewerkt op soortkaarten. Ten behoeve van de kartering van de Bosuil zijn een drietal avondbezoeken gebracht. Om te kijken welke soorten het terrein aandoen zijn meerdere bezoeken afgelegd op diverse tijden van de dag en onder diverse weersomstandigheden. Er is geen gebruik gemaakt van speciale technieken of hulpmiddelen, uitgezonderd bij het vaststellen van de eventuele territoria van de Bosuil. Hierbij werd een cassetterecorder gebruikt.

Door mijn vele bezoeken aan de golfbaan buiten de inventarisatieronden om, zowel overdag als 's avonds, is er een goed beeld ontstaan over de soorten en aantallen vogels. In totaal zijn dit meer dan zestig bezoeken. Hierbij werd vaak gebruik gemaakt van de fiets.

Algemene informatie

In totaal zijn er dertien volledige rondes gelopen. Verder zijn er nog diverse bezoeken geweest, zowel overdag als 's avonds, waarin zogenaamde losse waarnemingen zijn gedaan. Dit waren echter geen volledige rondes.

Soorten

In totaal zijn er 75 soorten aangetroffen, in 2002 waren dit er 66, die zich lange of korte tijd op het terrein ophielden. Elf soorten zijn slechts eenmaal aangetroffen. Variatie in tijd hangt onder meer af van de tijd van het jaar, weersomstandigheden etc. Ook meegeteld zijn vogels die voedsel zoeken en/of jagen in of boven het per-

Overvliegende vogels zijn vanzelfsprekend niet meegeteld. Opvallende waarneming was een koppel Muskuseenden, dat enkele weken aanwezig was. Waarschijnlijk afkomstig van de nabijgelegen kinderboerderij in het Gemeentelijk Philips van Lenneppark.

1	Dodaars	26	Houtduif	51	Goudhaantje
2	Fuut	27	Turkse Tortel	52	Bonte Vliegenvanger
3	Aalscholver	28	Kerkuil	53	Staartmees
4	Blauwe Reiger	29	Gierzwaluw	54	Matkop
5	Grauwe Gans	30	IJsvogel	55	Kuifmees
6	Nijlgans	31	Groene Specht	56	Zwarte Mees
7	Mandarijneend	32	Grote Bonte Specht	57	Pimpelmees
8	Wintertaling	33	Kleine Bonte Specht	58	Koolmees
9	Wilde Eend	34	Boerenzwaluw	59	Boomklever
10	Zomertaling	35	Huiszwaluw	60	Boomkruiper
11	Kuifeend	36	Witte Kwikstaart	61	Gaai
12	Havik	37	Winterkoning	62	Ekster
13	Sperwer	38	Heggemus	63	Kauw
14	Buizerd	39	Roodborst	64	Zwarte Kraai
15	Torenvalk	40	Merel	65	Spreeuw
16	Patrijs	41	Kramsvogel	66	Vink
17	Fazant	42	Zanglijster	67	Keep
18	Waterhoen	43	Grote Lijster	68	Groenling
19	Meerkoet	44	Bosrietzanger	69	Putter
20	Scholekster	45	Kleine Karekiet	70	Sijs
21	Kievit	46	Braamsluiper	71	Barmsijs
22	Houtsnip	47	Tuinfluter	72	Kruisbek
23	Wulp	48	Zwartkop	73	Rietgors
24	Kokmeeuw	49	Tjiftjaf	74	Koperwiek
25	Holenduif	50	Fitis	75	Witgat

Broedvogels

Bij het vaststellen van de territoria is gekeken naar de fusieafstand en is rekening gehouden met datumgrenzen en uitsluitende waarnemingen, zoals opgesteld door SOVON. Tweede en/of vervolgbroedsels zijn, voor zover bekend, niet meegeteld. Het aantal vastgestelde territoria bedraagt 249. Het aantal verschillende soorten in deze territoria bedraagt 43. Het tussen haakjes vermelde getal betreft de territoria voor de soort.

Broedvogels die op De Rode Lijst staan

Aangetroffen territoria van vogels die op deze lijst staan zijn: Dodaars, IJsvogel en Groene Specht. Deze vallen onder motief C, wat staat voor: bedreigd. Van de Dodaars werden twee territoria vastgesteld, van de IJsvogel en van de Groene Specht werd één territorium vastgesteld. Van de Dodaars en Groene Specht zijn jongen waargenomen, waarbij opgemerkt dat één koppel Dodaarzen zelfs drie broedsels heeft gehad.

Tabel met broedvogels die werden aangetroffen.

1	Dodaars (2)	16	Roodborst (9)	31	Kuifmees (2)
2	Fuut (1)	17	Merel (9)	32	Zwarte Mees (3)
3	Wilde Eend (4)	18	Zanglijster (2)	33	Pimpelmees (41)
4	Fazant (6)	19	Grote Lijster (1)	34	Koolmees (36)
5	Waterhoen (6)	20	Bosrietzanger (1)	35	Boomklever (2)
6	Meerkoet (5)	21	Kleine Karekiet (9)	36	Boomkruiper (5)
7	Houtduif (9)	22	Braamsluiper (1)	37	Vlaamse Gaai (3)
8	Turkse Tortel (1)	23	Tuinfluit (3)	38	Ekster (8)
9	IJsvogel (1)	24	Zwartkop (8)	39	Kauw (2)
10	Groene Specht (1)	25	Tjiftjaf (8)	40	Zwarte Kraai (3)
11	Grote Bonte Specht (2)	26	Fitis (5)	41	Spreeuw (1)
12	Kleine Bonte Specht (2)	27	Goudhaantje (7)	42	Vink (9)
13	Witte Kwikstaart (1)	28	Bonte Vliegenvanger (2)	43	Kruisbek (2)
14	Winterkoning (11)	29	Staartmees (6)		
15	Heggenmus (7)	30	Matkop (2)		

Nestkasten

In 2003 hingen er 132 nestkasten. Van deze kasten zijn er tijdens het broedseizoen 24 niet door vogels in gebruik geweest, waarbij de aantekening dat zeven kasten pas medio mei zijn opgehangen. Van de kasten waar wel gebruik van is gemaakt zijn er meerdere die twee- en soms zelfs driemaal zijn gebruikt.

Het betreft verschillende soorten kasten. Hierbij kan worden opgemerkt dat sommige kasten, gezien hun afmeting en doorsnede van het vlieggat, voor diverse vogelsoorten geschikt zijn. Als soort werd in de kasten gebroed door, op volgorde van dichtheid: Pimpelmees, Koolmees, Bonte Vliegenvanger, Spreeuw, Kauw, Boomklever en Zwarte Mees. Verder werd een nestkast gebruikt door een eekhoorn, die enkele jongen grootbracht. Van de Pimpelmees zijn 43 broedgevallen geconstateerd, waarvan tweemaal een tweede broedsel, en er zijn meer dan 165 jongen geteld; de Koolmees kende 36 broedgevallen en deze soort bracht meer dan 170 jongen groot; de Bonte Vliegenvanger werd in een kast aangetroffen met drie jongen; de Spreeuw broedde in een speciaal voor deze soort opgehangen kast en er werden vijf jongen geteld; de Kauw broedde in een Bosuilkast en bracht drie jongen groot; de Boomklever bezette een kast, waarin zich meerdere jongen bevonden; de Zwarte Mees broedde in een kast en bracht eveneens meerdere jongen groot*.

Opgemerkt dient te worden dat diverse kasten aan het eind van het seizoen 2002 zijn verhangen. Dit om de kans op bezetting van bepaalde soorten te vergroten.

In februari 2003 zijn diverse nieuwe kasten opgehangen in het oostelijk deel. In december is er in een loods een kast voor de Kerkuil geplaatst.

In het westelijk deel zijn later in het jaar vijftien kasten gehangen. Deze zijn nog niet meegeteld bij de gegevens van de nestkasten. Het betreft hier een apart project.

Vanaf januari 2003 is exact bijgehouden wat zich in de kast afspeelt, zodat in de komende jaren vergelijkingen kunnen worden gemaakt. Vanwege dit onderzoek zullen er in principe geen kasten meer worden verhangen.

Ook is er voor iedere kast een aparte nestkaart gemaakt met alle gegevens over de kast, zoals de grootte van de vliegopening, de hoogte waarop de kast is opgehangen, het soort boom waaraan de kast is bevestigd etc.

Bij wijze van experiment is er voor sommige vogels gebruik gemaakt van verschillende soorten geschikte kasten. Dit wordt gedaan om te kijken of er voorkeur bestaat voor een bepaald type kast, vlak bij elkaar hangend onder dezelfde omstandigheden.

* Om verstoring te voorkomen werden de nestkasten van de Boomklever en de Zwarte Mees niet geopend, zodat het exacte aantal jongen niet kon worden vastgesteld. De Boomklever had de naden van de nestkast dicht gesmeerd met klei en de Zwarte Mees broedde in een speciaal kastje, gemaakt voor de Boomkruiper.

Niet Broedvogels

Een aantal soorten gebruikt het terrein om te foerageren, als slaapplek of als tijdelijk rustgebied. Er kan onderscheid worden gemaakt voor soorten die het gehele jaar aanwezig zijn of alleen tijdens de trek.

Het gehele jaar waren aanwezig: Havik, Sperwer, Buizerd, Torenvalk en Kokmeeuw.

Vaak werden er Buizerds gezien die zich tegoed deden aan regenwormen die uit het gras werden getrokken.

In de periode september/oktober is er met enige regelmaat gepost op het dak van de schuilhut. Dit in verband met eventuele trekvogels. In verband met ziekte kon de inventarisatie tijdens de najaarstrek echter enige weken niet verder worden uitgevoerd.

De Torenvalk jaagt eveneens regelmatig op de golfbaan. De voor deze soort bestemde nestkast is in het begin van het jaar enkele tientallen meters verplaatst, zodat deze nu vrij staat. Het is de bedoeling om in het voorjaar een tweede kast te plaatsen.

Wintergasten waren: Groenling, Keep, Putter, Sijs, Barmsijs en Rietgors.

Zomergasten: Boven het gehele perceel is gedurende de zomerperiode grote activiteit waargenomen van de Gierzwaluw, Boerenzwaluw en Huiszwaluw, jagend op insecten en drinkend en modder verzamelend bij de waterpartijen. In de nabij gelegen woonwijk zijn nog twee nesten van de Huiszwaluw gevonden. Besloten is om bij een van de vijvers op het complex in het voorjaar wat leem uit te leggen.

Doortrekkers: Grauwe Gans, Nijlgans, Mandarijneend, Wintertaling, Zomertaling, Kuifeend, Houtsnip, Kramsvogel, Koperwiek en Witgat.

Diverse malen zijn een jagende Havik en Sperwer waargenomen en ook dit jaar zijn er verschillende prooiresten gevonden, vooral van de Houtduif (geslagen door de Havik).

Op 23 januari werd door mij een dode juveniel Buizerd gevonden. De vogel was sterk vermaerd.

In een afgesloten ruimte bij de 'Driving Range' werden een groot aantal braakballen verzameld. Na onderzoek uitgevoerd door W. Deeben, bleek het hier, zeer verassend, om braakballen van een Kerkuil te gaan.

Van de in Nederland broedende vogels die één of meerdere malen werden waargenomen of waarvan is vastgesteld dat zij op het complex voorkomen, maar waar geen geldig territorium van kon worden vastgesteld, staan de Patrijs en de Kerkuil eveneens op De Rode Lijst (motief C). De Patrijs werd diverse malen met jongen gezien.

In tegenstelling tot 2002 werden de volgende zes soorten niet meer aangetroffen: Koekoek, Bosuil, Gekraagde Roodstaart, Huismus, Ringmus en Roek.

Hier tegenover staan vijftien nieuwe waarnemingen en/of vaststellingen, namelijk: Grauwe Gans, Mandarijneend, Wintertaling, Zomertaling, Kuifeend, Kievit, Houtsnip, Wulp, Kerkuil, Bosrietzanger, Braamsluiper, Keep, Putter, Barmsijs en Witgat.

Bespreking van de resultaten

Duidelijk is geworden dat het gebied ook in 2003 een grote verscheidenheid aan vogels laat zien. In 2002 waren dit er 66, dit jaar zijn er 75 soorten waargenomen. In begin jaren negentig werden er 38 soorten geteld. Verder valt op dat er een flinke stijging in het aantal territoria is vastgesteld. Dit waren er 137 in 2002 en dit jaar zijn het er 249. De vogeldichtheid van de broedvogels bedraagt 5,08 per ha. De grootste dichtheid wordt aangetroffen in het oostelijke deel van het terrein. Dit komt mede doordat in dit gedeelte de meeste nestkasten hangen. Onder andere van invloed op de aanwezigheid van soorten die niet permanent in het gebied zijn, zijn de weersomstandigheden. Dit kan te maken hebben met het aanbod van voedsel, temperatuur, wel of geen sneeuw, dichtgevroren vijvers etc.

Ten slotte

Ondanks het open karakter van het grootste gedeelte van het terrein werd verstoring nauwelijks waargenomen. Te hopen is dat de uitbreiding van de autosnelweg niet ten koste gaat van de fauna.

Opvallend en bewonderenswaardig zijn de betrokkenheid en het enthousiasme van eigenaar en personeel bij de hele flora en fauna van het gebied. Een dergelijk gebied zo dicht bij de grote stad moet alleen veranderd worden door middel van een verantwoord beleid van de overheid! Aan de eigenaar en de medewerkers zal het zeker niet liggen.

Dank aan : A. Jeurissen, eigenaar van de golfbaan, de 'Greenkeepers', en de leden van de vogelwerkgroep: J. van Kessel, W. Deeben, P. Wouters, J. Kolsters en J. Wouters voor hun waardevolle opmerkingen. Beide laatstgenoemden daarbij ook nog dank voor het nakijken van het complete rapport en W. Deeben voor het determineren van de braakballen.

Nestkastenverslag Koningshof 2003

Jan Wouters

Het resultaat van de jaarlijkse nestkasten controle, Mezen profiteren van een grotere aanbod van nestkast.

Op 8 maart 2003 hebben we de nestkasten weer schoongemaakt en nieuwe kasten opgehangen ter vervanging van oude. Deze keer was er een flinke aanvoer van nieuwe kastjes omdat drie leden in de winter niet stil hadden gezeten. Geert Sanders had twaalf nieuwe kasten geleverd, geschilderd en wel, Pieter Wouters tekende voor zeven stuks onder andere van echt eikenhout en Marc Sloendregt had er acht meegebracht waarvan vier voor Zwarte Mezen, met een zeer kleine vliegopening en vier voor Boomkruipers met de opening aan de zijkant, zodat de vogels van de stam zo de kast in kunnen lopen. Door deze kasteninjectie kwam het aantal nestkasten op Koningshof weer boven de honderd. Dat was voor het eerst sinds 1992.

Bij het schoonmaken vind je ook vaak nog vogels die de winter niet overleefd hebben en in hun slaap in een kast zijn gestorven. Deze keer vonden we twee dode Pimpelmezen.

Het broedseizoen was ook al weer begonnen: er waren al twee kasten bezet door Holenduiven met een broedsel van twee eieren; de Bosuil zat ook op twee eieren.

Deze laatste zat zo vast op het nest, dat hij zich niet liet verjagen. Ieder die wilde, kon hem gaan bekijken.

Koolmezen in nest

Foto: Wim Deeben

Dat heb ik nog nooit meegemaakt, want meestal vliegt de uil al uit de kast als je de ladder tegen de boom zet.

Er zijn weer drie controles gehouden. Op de voormiddagen van 3 en 24 mei en 14 juni werden alle kasten gecontroleerd. De resultaten van de vogels zijn samengevat in tabel 1. Er waren ook nog twee kasten in gebruik genomen door wespen.

Het is duidelijk dat de mezen geprofitteerd hebben van het grotere aanbod aan kastjes. Onmiskenbaar geldt dat ook voor de Zwarte Mees, die gebruik heeft gemaakt van de voor hem bestemde

kastjes met een klein vlieggat, opgehangen in percelen sparrenbos.

Of ook de Koolmees en de Pimpelmees geprofitteerd hebben van de nieuwe kastjes is maar net hoe je er naar kijkt. In tabel 2 is dit uitgezet. Er zijn wel meer eerste broedsels maar niet zoveel meer als er kastjes bij zijn gekomen. Dus per 100 kasten zijn er minder.

Dat is ook een algemene tendens, hoe meer kasten, hoe hoger het percentage onbezette nestkasten. Als er weinig kasten hangen is de hoeveelheid nestgelegenheid (woonruimte) beperkend voor de populaties.

Als er veel kasten hangen is de nestgelegenheid niet meer de beperkende factor, maar bijvoorbeeld de hoeveelheid voedsel, met als gevolg dat er meer nestkasten overblijven. Dit beeld komt ook naar voren uit onze nestkastgegevens.

Zie figuur 1.

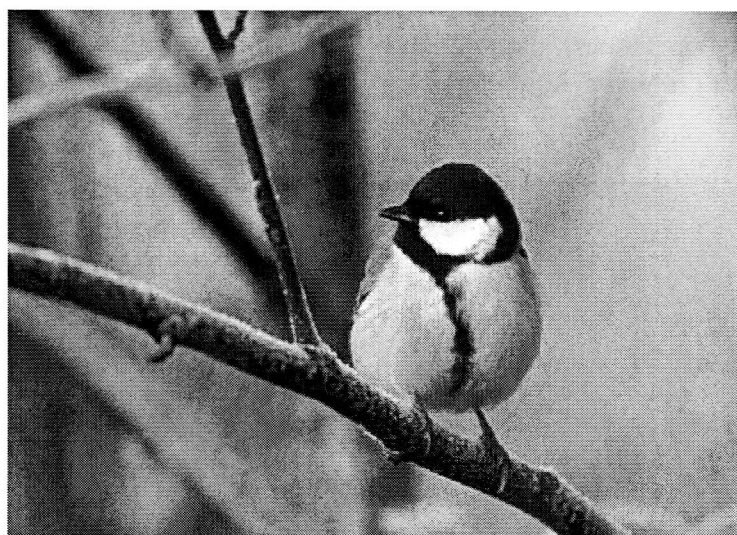
Tabel 1: Resultaten van de nestkastencontroles op Koningshof, Veldhoven, in 2003

Soort	Eerste broedsel	Tweede broedsel	Totaal
Holenduif	5	2	7
Bosuil	1	0	1
Bonte Vliegenvanger	3	0	3
Zwarte mees	5	1	6
Pimpelmees	22	0	22
Koolmees	42	5	47
Boomklever	1	0	1
Kauw	3	0	3

Totaal aantal broedsels	90
Niet door vogels gebruikte kasten	+ 23
	113
Twee keer gebruikte kasten	- 10
Totaal	103

Tabel 2: Absolute en relatieve aantallen eerste broedsels van Koolmees en Pimpelmees.

	Aantal eerste broedsels		Aantal eerste broedsels per 100 kastjes	
	2002	2003	2002	2003
Koolmees	34	42	47,9	44,7
Pimpelmees	18	22	25,4	23,4

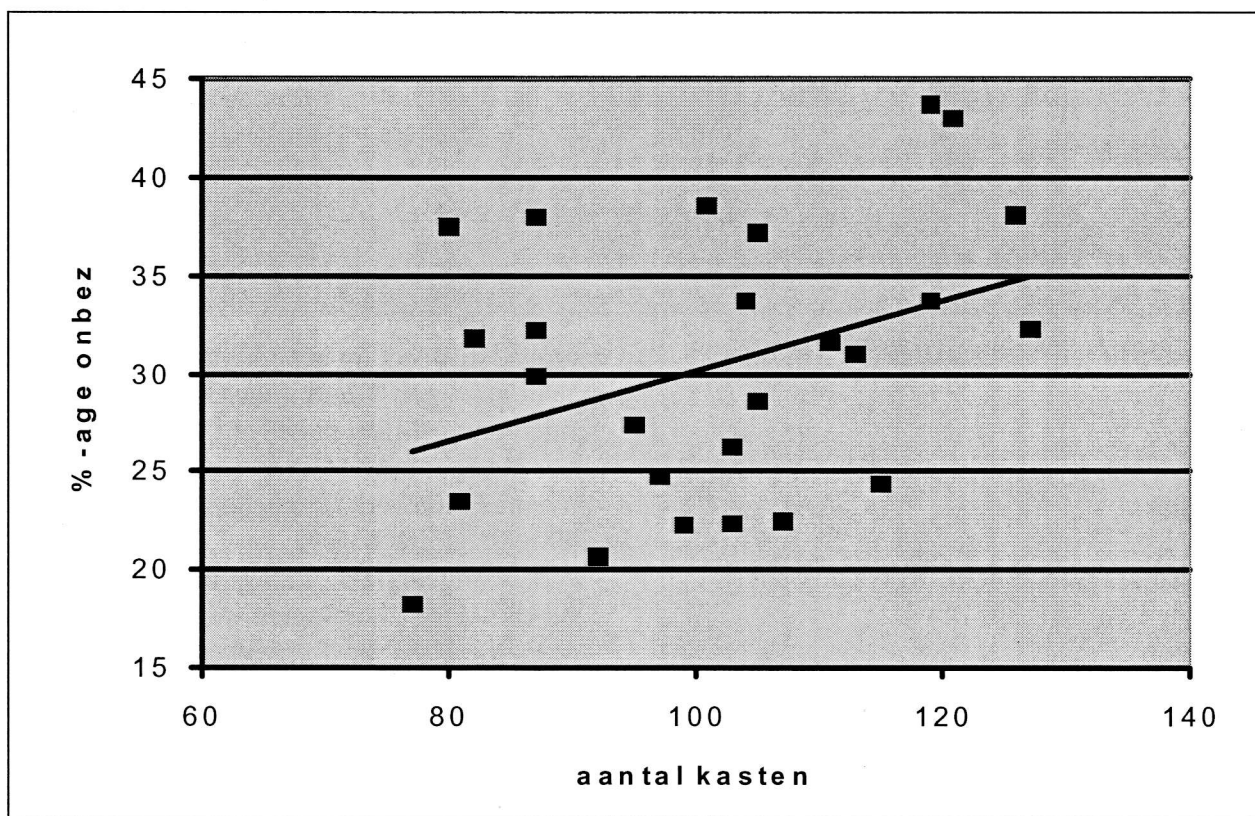

Koolmees

Foto: Hendrik van Kam-

Figuur 1: Verband tussen het aantal nestkasten op Koningshof en het percentage onbezette kasten.

Pimpelmees

Foto: Hendrik van Kam-

Van de overige soorten is de Bonte Vliegenvanger constant gebleven op drie, de Boomklever lijkt zich definitief gevestigd te hebben. De Bosuil zat er nu weer met één paar in plaats van twee. De Holenduif en de Kauw zijn de vaste bewoners van de grotere kasten, dit jaar weer in vrij grote aantallen.

Wil je ook eens mee de nestkasten langs gaan, houd dan in de gaten wanneer de controles zijn.

Gedragscode zorgvuldig bosbeheer 2004

Vogelbescherming Nederland en Het Bosschap beide gevestigd in Zeist

Het Bosschap is het bedrijfschap voor de bosbouw, het bosbeheer en de houtteelt. In het Bosschap werken samen: de bouseigenaren (Natuurmonumenten; De Landschappen; particulieren; Staatsbosbeheer en alle overheden met bos); de aannemers van boswerk (Algemene Vereniging Inlands Hout) en de werknemers in de bosbouw (CNV BedrijvenBond en FNV Bondgenoten).

GEDRAGSCODE ZORGVULDIG BOSBEHEER

Definities

In deze Gedragscode wordt verstaan onder:

Aannemer:

de persoon die optreedt als vertegenwoordiger van het bedrijf dat de boswerkzaamheden in opdracht van de bouseigenaar uitvoert en die leiding geeft aan die werkzaamheden.

Bos:

een levensgemeenschap van planten en dieren, waarin de boomvormende soorten aspectbepalend zijn.

Bouseigenaar:

degene die daartoe bevoegd opdracht geeft tot het verrichten van boswerkzaamheden.

Boswerkzaamheden:

alle werkzaamheden die in een bos worden verricht door of in opdracht van de bouseigenaar, ongeacht het doel van die werkzaamheden.

Loof- en gemengd bos:

bos dat op grond van de navolgende definities geen naald- of populierenbos is.

Naaldbos:

bos dat voor ten minste 80% uit naaldbomen bestaat.

Populierenbos:

bos dat voor ten minste 80% uit populieren bestaat.

Algemeen

Bij de voorbereiding en uitvoering van boswerk-

zaamheden wordt de benodigde zorgvuldigheid in acht genomen. Daarbij worden de hierna volgende gedragslijnen nageleefd, behoudens voor zover het gaat om:

- inventarisatiewerkzaamheden;
- het blessen van bomen;
- werkzaamheden op of langs in regelmatig gebruik zijnde boswegen, waaronder wegonderhoud, het verwerken van langhout, het transporteren van hout en het chippen -van hout.

Maatregelen tijdens de voorbereiding van de werkzaamheden, waaronder vellings- en uitsleepwerkzaamheden

- 1 De bouseigenaar zorgt ervoor dat voor de aanvang van boswerk de aanwezige flora- en fauna-elementen die bij het uitvoeren van het boswerk moeten worden ontzien of beschermd op een deskundige wijze worden geïnventariseerd.
- 2 De bouseigenaar zorgt ervoor dat de aannemer weet waar zich de flora- en fauna elementen bevinden die bij de werkzaamheden ontzien en/of beschermd moeten worden, door het intekenen van de locaties op een voldoende duidelijke kaart of door aanwijzing en markering in het terrein; een en ander wordt vastgelegd in de checklist zorgvuldig bosbeheer.
- 3 De bouseigenaar maakt met de aannemer, aanvullend op de gedragsregels van deze gedragscode, afspraken over de wijze waarop

de planning en de uitvoering van de werkzaamheden wordt afgestemd op de aanwezigheid van flora- en fauna-elementen die moeten worden gespaard, ontzien en/of beschermd.

- 4 Deze afspraken worden vastgelegd in de checklist zorgvuldig bosbeheer, die voor aanvang van het werk door of namens de boscijneraar en de aannemer wordt ondertekend.
- 5 De aannemer geeft zijn personeel en eventuele onderaannemers een kopie van de checklist en zorgt ervoor dat de checklist op het werk voorhanden is; de checklist is in ieder geval in alle machines en in de schaftgelegenheid aanwezig om te worden geraadpleegd.
- 6 De aannemer zorgt ervoor dat de werkzaamheden conform de in de checklist vastgelegde afspraken plaatsvinden en dat zijn personeel daaromtrent wordt geïnstrueerd.
- 7 De aannemer instrueert zijn personeel en eventuele onderaannemers om ook niet-gemarkeerde elementen en te beschermen soorten die tijdens de werkzaamheden worden aangetroffen te sparen en te ontzien.

Maatregelen tijdens de uitvoering van werkzaamheden

Geen werkzaamheden

- 8 In de periode van 15 maart tot 15 juli worden géén werkzaamheden uitgevoerd in loof- en gemengd bos. Als uitzondering op deze regel kan in de periode tot 15 april nog wel hout worden uitgesleept dat voor 15 maart geveld is.
- 9 In de periode van 15 maart tot 15 juli worden géén werkzaamheden uitgevoerd in een vak/afdeling met naald- of populierenbos

afdeling broedgevallen voorkomen van:

- een Rode Lijst vogelsoort (in bossen zijn dit met name: groene specht, nachtzwaluw, draaihals, geelgors, raaf).
- een vogelsoort die is vermeld in bijlage 1 van de Vogelrichtlijn (in bossen zijn dit met name: wespandief, zwarte specht, middelste bonte specht, rode wouw, oehoe, boomleeuwerik, ruigpootuil, slechtvalk).

Zorgvuldig werken

- 10 Bij vellings- en uitsleepwerkzaamheden wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van een vaste infrastructuur van wegen, paden en sporen.

Bijzondere bomen

- 11 In de periode van 15 maart tot 15 juli worden bomen waarin in dat seizoen nesten zijn vastgesteld niet geveld. Bij vellings- en/of sleepwerkzaamheden tijdens deze periode wordt een zodanige afstand tot een als zodanig bekende nestboom in acht genomen dat de kans op verstoring en/of verontrusting tot een minimum beperkt blijft. De velrichting is altijd van de broedboom afgewend.
- 12 Bij bewoonde roofvogelhorsten worden in de periode 15 maart tot 15 juli binnen een straal van ten minste vijftig meter geen vellingen uitgevoerd. De velrichting is altijd van de horstboom afgewend. Buiten de genoemde periode worden horstbomen ontzien en gespaard.
- 13 Bomen waarin holen, spleten of rottingsgaten zijn vastgesteld worden niet geveld, tenzij dit onontkoombaar is.

Uitzonderingen

- 14 Wanneer in verband met calamiteiten of in het belang van de veiligheid onverwachts

boswerkzaamheden moeten plaatsvinden die geen uitstel kunnen velen, worden daarbij zoveel als redelijkerwijs mogelijk de gedragsregels van deze gedragscode in acht genomen.

CHECKLIST ZORGVULDIG BOSBEHEER

Deze checklist wordt ongeveer een week vóór aanvang werkzaamheden door de boseigenaar ingevuld en ondertekend en ook door de aannemer ondertekend ten blijken van ontvangst, kennisname en akkoord; de checklist wordt in tweevoud opgemaakt; boseigenaar en aannemer behouden elk een getekend exemplaar.

Aantal locaties van nesten of voorkomens, gemarkeerd door boseigenaar	Gemarkeerd op kaart	Aangewezen en gemarkeerd in het terrein
<i>Elementen die worden gespaard en ontzien:</i>		
Horstbomen		
Bomen met hopen, spleten, rottingsgaten		
Nesten van kolonievogels		
Mierenhopen		
Dassenburchten		
Jeneverbesbomen		
<i>Broedgevallen van vogels van de Rode lijst:</i>		
Geelgors		
Raaf		
Groene specht		
Nachtzwaluw		
Draaihals		
<i>Broedgevallen van vogels van Bijlage 1 Vogelrichtlijn:</i>		
Wespendief		
Middelste bonte specht		
Zwarte specht		
Boomleeuwerik		
Ruigpootuil		
Oehoe		
Rode wouw		

Slechtvalk

Andere plant- en diersoorten of elementen die bescherming behoeven:

AFSPRAKEN ALS BEDOELD IN PUNT 6 VAN DE GEDRAGSCODE

BOSEIGENAAR:

datum .....

plaats .....

handtekening .....

AANNEMER:

datum .....

plaats .....

handtekening .....

BIJLAGE KADER VAN DE GEDRAGSCODE ZORGVULDIG BOSBEHEER 2004

1. Uitgangspunt: verboden

Op grond van de verbodsbepaling in artikel 8 van de Flora- en faunawet is het verboden om planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te vernielen of te beschadigen.

Voorts is het in de artikelen 9 tot en met 12 van de wet verboden om dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden of opzettelijk te verontrusten, om hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren en om hun eieren te beschadigen of te vernielen.

2. Zorgplicht

Bovendien geldt de algemene plicht van artikel 2 Flora- en faunawet om voldoende zorg in acht te nemen voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Deze zorgplicht brengt mee dat eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

3. Zorgvuldigheidsnormen bosbeheer

Binnen bovengenoemde kaders van de Flora- en faunawet, alsmede de achterliggende Europese richtlijnen, is de uitvoering van bosbeheer mogelijk, mits wordt voldaan aan de volgende zorgvuldigheidsnormen:

- Planten van beschermde inheemse soorten mogen niet in zodanige mate worden beschadigd dat het voortbestaan van die planten-

soorten op hun groeiplaats niet meer wordt behouden;

- Voor wat betreft beschermde inheemse diersoorten moet voor en tijdens de werkzaamheden in redelijkheid alles worden gedaan of gelaten om zoveel mogelijk te voorkomen dat dieren worden gedood, hun nesten of verblijfplaatsen worden verstoord of beschadigd, of hun eieren worden vernield. Verder mag verontrusting van dieren niet zodanig groot zijn dat er een wezenlijke invloed van uitgaat op de lokale, regionale, landelijke of Europese stand van de soort.

4. Concretisering in een Gedragscode

Op basis van deze zorgvuldigheidsnormen is deze Gedragscode zorgvuldig bosbeheer 2004 opgesteld. Deze Gedragscode is de uitwerking van de hiervoor genoemde zorgplicht. Door bij werkzaamheden in het kader van bosbeheer deze Gedragscode in acht te nemen worden zorgvuldigheidsvoorwaarden voldoende nageleefd. Dat heeft tot gevolg dat boswerkzaamheden die worden uitgevoerd met inachtneming van deze Gedragscode geen strijd opleveren met de doelstellingen van de Vogelrichtlijn, de Habitatrichtlijn of de Flora- en faunawet.

Deze Gedragscode is opgesteld door Vogelbescherming Nederland en terreinbeheerders en aannemers van boswerk verenigd in het Boschap.

De Gedragscode zal worden toegepast in 2004. In de loop van 2004 zal worden geëvalueerd in hoeverre de Gedragscode goed heeft gefunctioneerd en of de Gedragscode aanpassingen behoeft.

Inventarisatiecursus Vogelwerkgroep De Kempen 2003

Wim Deeben en Jacques van Kessel

In het kader van de Sovon-cursus “Vogels, van kijken naar waarnemen” is dit verslag tot stand gekomen. De cursus werd verzorgd door P. Wouters en J. Kolsters van “Vogelwerkgroep de Kempen”. Het doel van de cursus was om meerdere leden van de vogelwerkgroep het inventariseren eigen te maken.

Inleiding

Iedere cursist kreeg opdrachten mee voor het bepalen van het onderzoeksgebied:

- kies een gebied in de buurt van je woonplaats, wat niet te groot is.
- zorg voor een grote variatie in bos- en agrarisch gebied.
- verdeel de bezoeken zo goed mogelijk over het voorjaar.
- bezoek het gebied minimaal 1 maal in maart, 2 maal in april, en 2 maal in mei.
- probeer ook een avond/nacht bezoek te brengen.
- maak een groepje van maximaal twee personen.

Het lesprogramma bestond uit:

- twee theorieavonden in het kader van de uitleg vooraf.
- veldbezoeken.
- een theorieavond in het kader van het uitwerken van de gegevens.

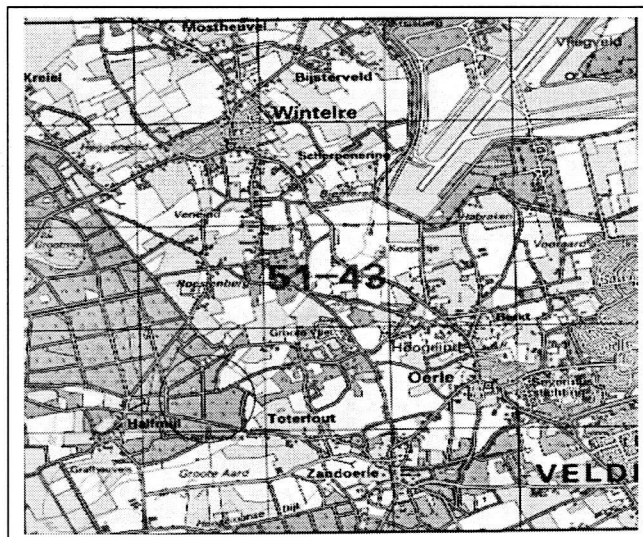
Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzochte gebied is gelegen aan de zuidzijde van “De Buikheide / Halve Mijl” bij het gehucht Toterfout dat tot de gemeente Veldhoven behoort.

De reden van deze keuze was:

- er was een combinatie met het lopende tien jaar durende roofvogelonderzoek.
- aan de oostkant van het gebied ligt de trektelpost “Toterfout”, waar jaarlijkse van medio augustus tot medio december naar de vogeltrek gekeken wordt.
- er was een combinatie bos- en landbouwgebied mogelijk.

Figuur 1. Ligging van het gebied.

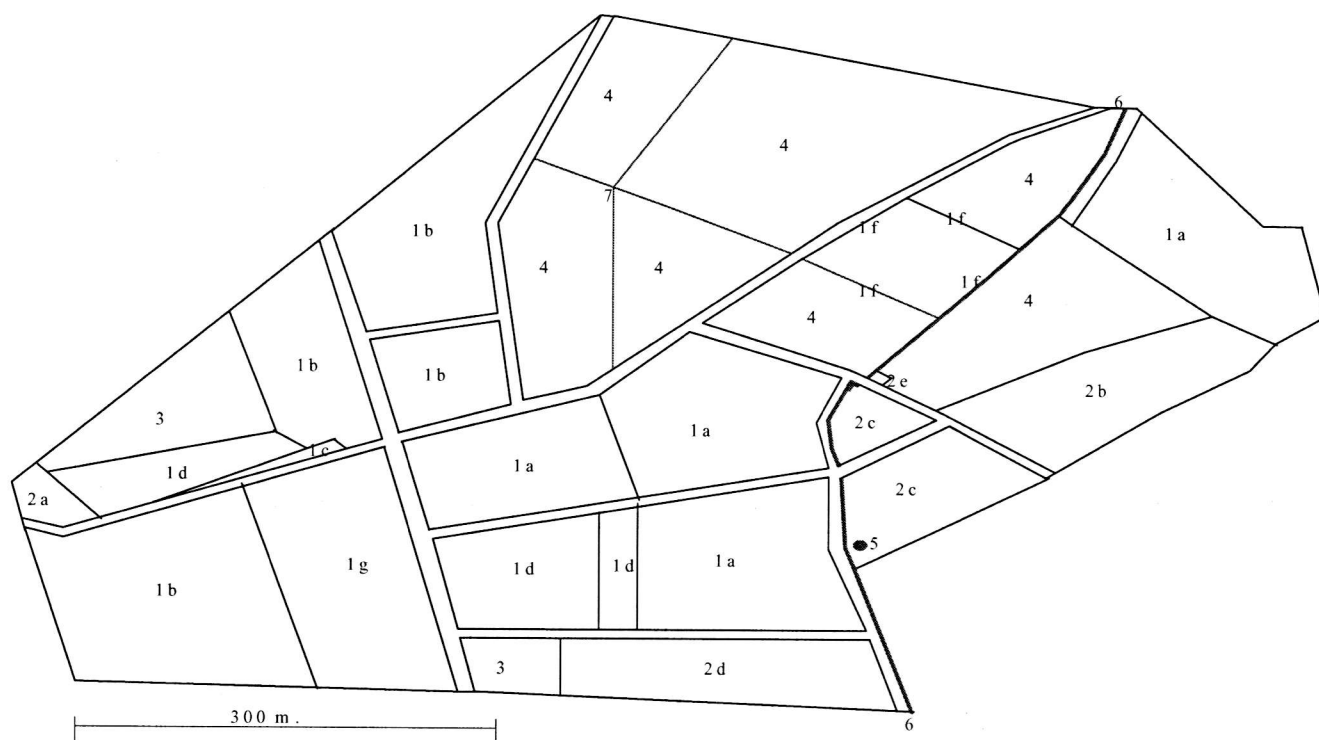
Gebiedsbeschrijving

Het onderzoeksgebied bestaat uit een verscheidenheid van loof- en naaldhoutsoorten en akkerbouwpercelen.

Aan de oostkant loopt een stroompje de Bruggenrijt genaamd, dat voor de ontwatering van de omliggende landbouwpercelen zorgt. Langs het stroompje is een paddenpoel aangelegd voor uitbreiding van het leefgebied van de Knoflookpad.

Figuur 2. De samenstelling van het onderzoeksgebied.

Werkwijze

Veldwerk

Tijdens het veldwerk zijn twee werkwijzen toegepast:

- de werkwijze via de SOVON methode broedvogels en niet broedvogels.
- op de vogeltrektelpost "Toterfout" geteld.

Het gebied is tijdens het broedseizoen dertien keer bezocht.

In tabel 1 zijn alle bezoeken weergegeven.

Er is met de auto een nachtbezoek geweest.

Dit nachtbezoek had tot doel om de Bosuilen in het gebied te inventariseren.

Voor de rest zijn de vroege ochtend bezoeken nagenoeg allemaal vóór zonsopgang gestart en zijn al lopend afgelegd.

De route die afgelegd moest worden werd voor aanvang ingetekend en elk bezoek kende een wisseling van het startpunt.

Er zijn zes startpunten gebruikt.

De looproute was gemiddeld vier en een halve kilometer.

In totaal is er 54 kilometer afgelegd.

Legenda

1	Naaldhout:
a.	Grove den
b.	Douglas
c.	Reuzenzilverspar
d.	Fijnspar
e.	Corsicaanse den
f.	Tsuga
g.	Gemengd naaldhout
2	Loofhout:
a.	Berk
b.	Gemengd loofhout
c.	Gemengd jong loofhout
d.	Amerikaanse eik
e.	Zomer eik
3	Gemengd jong naald- en loofhout
4	Akkers
5	Poel
6	Bruggenrijt
7	Sloten

Tabel 1. De veldbezoeken in een schema weergegeven.

Data:	Tijd:	Temperatuur:	Neerslag:	Wind:
17 januari	20:30 – 22:00	- 4 °C	geen	oost 3
3 maart	08:00 – 09:40	8 °C	mist	zuidwest 3
15 maart	06:20 – 08:30	- 2 °C	geen	oost 3
17 maart	06:05 – 07:52	- 2 °C	geen	noordwest 2
22 maart	06:20 – 08:25	- 1 °C	geen	oost 2
31 maart	06:45 – 08:25	- 1 °C	geen	noordwest 1
5 april	07:10 – 09:00	5 °C	geen	noordoost 2
13 april	06:05 – 08:10	4 °C	geen	oost 2
21 april	05:50 – 07:50	8 °C	geen	zuidoost 2
2 mei	05:15 – 07:20	8 °C	geen	zuidoost 3
17 mei	05:00 – 07:20	16 °C	geen	zuidwest 1
29 mei	04:45 – 06:45	15 °C	geen	oost 1
8 juni	04:25 – 06:15	18 °C	geen	oost 2

Tijdens de inventarisatieronde is een veldkaart gebruikt Deze veldkaart werd gebruikt voor het invulling van de volgende gegevens:

- Datum
- Tijd
- Temperatuur
- Neerslag
- Windrichting
- Soorten

Direct na thuiskomst zijn de soorten via de veldkaart overgezet op soortkaarten.

Elk bezoek kreeg een code zodat later, door clustering, soortkaarten gemaakt kon worden.

Inventarisatie

De inventarisatie is toegepast volgens de Sovon-cursus "Vogels, van kijken naar waarnemen".

Resultaten

Broedvogels

De territoria van de broedvogels zijn na het broedseizoen geclusterd, deze clustering is weergegeven op soortkaarten.

Niet-broedvogels

Tijdens de inventarisaties en vogeltrektellingen zijn de niet broedvogels genoteerd. Zie tabel 2. De gegevens van de trektelpost zijn tot september vermeld.

Nest van een Staartmees

Foto: Wim Dee-

Tabel 2. Niet broedvogels

Soort:	Data:	Aantal:	Opmerkingen:
Blauwe Kiekendief	01-03, 13-03	1, 3	
IJsvogel	17-03	1	Vloog over de Bruggenrijt
Rode wouw	23-03	1	Vloog pal noordoost
Gele kwikstaart	23-03	1	
Steenuil	23-04	1	
Kneu	30-03	2	
Pracht rossella	05-02	1	
Kraanvogel	15-03, 16-03, 17-03	1, 1, 1	Oijversvenneke
Groenpootruiter	13-04	1	
Boerenzwaluw	11-05	4	
Gierzwaluw	11-05	2	
Graspieper	20-04	40	
Nijlgans	30-03	2	
Veldleeuwerik	02-03	60	
Sijs	02-03	23	
Kievit	02-03	55	
Kramsvogel	02-03	40	
Boomleeuwerik	24-01	1	Zingend
Kerkuil	15-02	1	
Blauwe reiger	08-06	1	
Wespendief	30-05, 12-08	3, 1	
Boomvalk	12-08	2	
Koekoek	25-05	1	

Broedvogels

In tabel 3. Overzicht van de broedvogels die in de daarvoor geldende datumgrenzen zijn waargenomen.

Tabel 3

Soort:	Territoria:	Soort:	Territo-	Soort:	Territoria:
Wilde eend	2	Winterkoning	15	Matkop	5
Sperwer	1	Heggenus	4	Kuifmees	7
Buizerd	1	Roodborst	19	Zwarte mees	10
Fazant	3	Merel	13	Pimpelmees	7
Houtsnip	1	Zanglijster	3	Koolmees	17
Holenduif	1	Grote lijster	1	Boomkruiper	6
Houtduif	5	Grasmus	2	Gaaï	2
Zomertortel	3	Tuinfluitier	1	Zwarte kraai	3
Bosuïl	3	Zwartkop	9	Kruisbek	3
Groene specht	2	Tjiftjaf	8	Vink	15
Zwarte specht	1	Fitis	4	Groenling	2
Grote bonte specht	2	Goudhaantje	16	Goudvink	1
Boompieper	3	Staartmees	6		

Broedvogels in de randzone

Overzicht van de broedvogels die in de daarvoor geldende datumgrenzen zijn waargenomen in de randzone.

Tabel. 4.

Soort:	Territoria:	Soort:	Territo-	Soort:	Territoria:
Havik	1	Steenuil	1	Ekster	1
Torenavalk	1	Roodborsttapuit	1	Kauw	15
Kievit	1	Spotvogel	1	Geelgors	1
Wulp	1				

Woord van dank

Bij deze willen wij in het bijzonder de cursusleiding bestaande uit Jan Kolsters en Pieter Wouters danken voor hun goede invulling van de cursus "Vogels, van kijken en waarnemen".

Verder willen wij Frans Huijbers, Dirk van Dingenen, Janus Eliëns, Ben Jacobs, Willem Vermeulen en Toos Deeben bedanken voor het meelopen tijdens de inventarisaties.

Literatuur

van Dijk A.J., Frijters S. SOVON 2000. SOVON-cursus "Vogels, van kijken naar waarnemen".

van Dijk A.J.1993. Handleiding SOVON broed-

WIST U DAT ...

- De VWG De Kempen dit jaar 30 jaar bestaat.
- De feestcommissie al druk bezig is met het organiseren.
- Er in september een grote barbecue komt.
- Deze alleen maar groot kan zijn bij een grote deelname.
- Er hoogst waarschijnlijk ook een buitenlandse trip georganiseerd wordt.
- En wel naar het land van mijn grote vriend ZAK Chirac.
- Dit Cap Gris Nez of Lac du Der wordt.
- Ik er lak aan heb waar naar toe, want i.p.ga ik toch mee.
- Gaan we naar Lac du Der, wij wel madam Edwise missen.
- Wij de feestcommissie niet in de kou moeten laten staan.
- Jij je voor deze activiteiten kunt opgeven bij Adrie, Janine, Alfonso of Mart.
- Op 22 Augustus weer de jaarlijkse Strabrechtse Heide dag is.
- De VWG De Kempen ook een kraam bemand, en wel door Janine en Alfonso.
- Er vorig jaar zo'n 5000 á 6000 bezoekers zijn geweest.
- Een wedstrijd uitgeschreven door W.R.N. steunpunt Brabant door Pieter is gewonnen.
- Het met roofvogels te maken had.
- Pieter ook bestuurslid van het W.R.N. steunpunt is.
- Hij ook een zéér gedreven inventariseerder is.
- Ieder jaar vele ha inventariseert op broedvogels .
- Voor zo ver ik weet dat Piet van Tilburg wat de ha betreft wel de kroon spant.
- Piet van Tilburg van VWG de Peel en al jaren een Falsterbo maatje van mij is.
- Dit jaar 40.000 ha rond Asten inventariseert is op de Roodborsttapuit.
- Er veel leden twee mooie lezingen hebben gemist.
- En wel die van Ben Jacobs en Pieter Wouters.
- Lezingen van eigen leden eigenlijk toch wel de mooiste zijn.
- Pieter ons over het wel en wee van Rans- en Bosuilen in Reusel heeft verteld.
- Ben ons interessante dingen over de Kievit wist te vertellen.
- We ook nog een hoop geleerd hebben over digiscopen.
- Tom is verhuist hij wou dichterbij het hoofdkwartier van de VWG wonen.
- Als je dit leest het broedseizoen er zo goed als zeker op zit.
- Ik ieder een fijne vakantie toewens en een goede thuis komst.

En   Zingt de Veldleeuwerik zijn akkoorden
            Hij hoopt dat de Veldleeuwwinnerik ze zal beantwoorden.

Hou doe,

Piet

Vogelasiels voor de Kempen

Vogelrevalidatiecentrum "Second Chance"

Kees van Limpt
Vloeiend 17
5094 CK Lage Mierde
Telefoon 013 5091846

Vogelasiel Eindhoven

Anton de Kleyn
Eikenstraat 49
5651 CM Eindhoven
Telefoon 040 2526897

Dierenambulance voor Eindhoven e.o.

Telefoon 040 2523188

Melding roofvogelvervolging

Vogelasiel Someren e.o.
Telefoon 049 3493564 of 0621975875

Adressen Bestuursleden

Voorzitter: Edwin van der Werf
Pieter Brueghelstraat 34
4812 AG Breda

Telefoon 076 5212732
E-mail wemar@freeler.nl

Secretaris: Jan Kolsters
Van Nuenenstraat 96
5503 CL Veldhoven

Telefoon 040 2538248
E-mail j.w.m.kolsters@philips.com

Penningmeester: Piet van der Krieken
Molenpad 6
5524 BD Steensel

Telefoon 049 7512414
E-mail Kriekske@compaqnet.nl

Biologisch secretariaat: Pieter Wouters
Lensheuvel 37
5541 BA Reusel

Telefoon 049 7643049
E-mail woutersloos@hetnet.nl

Algemene leden: Piet van Happen
Waardstraat 15
5662 EN Geldrop

Telefoon 040 2862739
E-mail pvhappen@hetnet.nl

Tom Heijnen
Postelseweg 38d
5521 RB Eersel

Telefoon 049 7516213
E-mail theijnen@hetnet.nl

Jacques van Kessel
Evestraat 18
5503 XN Veldhoven

Telefoon 040 2531211
E-mail jacques.van.kessel@philips.com

Opvang nieuwe leden

Coördinator: Ben Jacobs
De Bleker 41
5506 BB Veldhoven

Telefoon 040 2534735
E-mail ben.jacobs@hetnet.nl

Inhoud: jaargang 30 no. 2 (2004)

Robert Kastelijn	Perikelen rond de waarneming van een Grauwe Kiekendief	1
Wil de Veer	Inventarisatie Golfbaan Welschap 2003	5
Jan Wouters	Nestkasten verslag Koningshof 2003	11
Vogelbescherming en Het Bosschap	Gedragscode zorgvuldig bosbeheer 2004	14
Wim Deeben en Jacques van Kessel	Inventarisatie cursus "Vogelwerkgroep De Kempen"	19
Piet van Happen	Wist u dat...	24

Tekeningen en/of foto's

Robert Kastelijn	(pagina 1, 2, 3)
Wim Deeben	(pagina 11, 21)
Hendrik van Kampen	(pagina 12, 13) van de website: www.fryslansite.com